

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1990
FORFATTER:	Knud Bro
TITEL:	Nybyggere i Kolding.
KORT RESUME:	Årene 1950-54, især Kolding Gymnasiums pariserbazar og restauratør Bertram Knudsen på Saxildhus.

Nybyggere i Kolding

Af Knud Bro

Fra min tidligste barndom, som jeg levede i Fuglsang Skov ved Fredericia, har jeg betragtet Kolding som en eventyrlig og spændende by.

To gange om året rejste vi med toget fra Fredericia til Kolding, for der at besøge vor farbror, Jørgen C. Bro, der i tiden fra 1903 til 1916 var overlærer d.v.s. skoleinspektør i Kolding. Han begyndte allerede i 1891 som lærer i Kolding og var fra 1901 til 1907 medlem af Kolding Byråd.

Han boede sammen med tante Nicoline og deres tre drenge på Ejlersvej, ret over for den mægtige og mystiske Koldinghus Slotsruin, som jeg aldrig kunne blive træt af at se på – og jeg gøs lidt ved tanken om fangehullerne og dem, der engang sad deri.

Ligeledes erindrer jeg klart, da jeg som lille dreng i 1915 på afstand overværede, at min mor Kirstine Bro, som repræsentant for Vejle Amts afdeling af Dansk Kvindesamfund, var med til at plante »Kvindernes Eg« i Slotshaven. Dengang forstod jeg ikke ret, hvad der foregik, men jeg følte, at det var noget stort og spændende, som jeg var med til, og jeg beundrede store og flotte damehatter og damernes fine tasker. Med sådan en mor har jeg aldrig har kunnet begribe, at det var nødvendigt med en kønsrolledebat, for hjemme hos os var alle lige, hvad enten de var dreng eller pige.

Det var derfor med stor glæde og de største forventninger, at jeg i det Herrens år 1950 modtog min forflyttelse til Kolding Toldkammer, som et led i min karriere som toldembedsmand.

Siden jeg som 18-årig forlod mit barndomshjem for

at begynde som toldelev i Silkeborg og indtil denne dato, havde jeg boet i 10 forskellige byer og 14 forskellige kirkesogne, heraf bl.a. 8 år i Århus. Jeg havde altså nogen erfaring i at være »nybygger«, at komme til en ny by og møde nye mennesker. Også nogen erfaring i at vurdere forretningsliv og sociale og kulturelle forhold under nye himmelstrøg.

Når man må leve en nomadetilværelse, som vi, sammen med andre embedsfamilier, måtte, så drejede det sig om så hurtigt som muligt at komme igang, ellers løber livet fra en.

Vi fandt, med rig erfaring deri, hurtigt en ny lejlighed og fik familien samlet. Vore børn faldt alle tre hurtigt til på henholdsvis gymnasium og kommuneskole.

Den første lørdag aften, hvor forretningerne dengang havde åbent til kl. 21.00, gik hele familien på opdagelse i Kolding, og vi blev virkelig imponerede over de mange flotte og velassorterede forretninger af enhver art. Vinduerne var elegant pyntede og flot dekorerede med de udstillede varer, og priserne var ikke særlig høje. Mange mennesker var på indkøb, og vi følte os ligefrem smittede og opløftede af de mange humørfulde og glade mennesker, der så ud, som om de alle kendte hinanden.

En af vore venner havde fortalt os, at han kendte herreekviperingsforretningen Regina i Østergade 1. Ejeren hed Karl Adolf Christensen, og han kendte efter sigende alt og alle i Kolding. Altså gik vi ind i Regina for at købe et par sokker, og sandelig, købmanden var glad og veloplagt og forstod straks, at vi var nye i byen. Da han fandt ud af, at vi havde fælles bekendte

og mange fælles interesser, inviterede han os minsanden hjem på Dreyersvej søndag aften, hvor han og hans kone havde inviteret en flok venner hjem til kaffegilde. Han tilføjede, at her ville vi møde en hel flok af byens bedste mænd og kvinder, og når vi kendte dem, så kendte vi det halve Kolding.

Det blev en meget festlig aften, og inden der var gået tre uger, var vi »på hat« med den halve by. Jeg blev straks medlem af Sct. Georgsgilderne, hvor jeg traf en stor flok pragtfulde mænd og kvinder, mest unge friske erhvervsfolk, og da jeg var kompagnichef i Hjemmeværnet, hvor jeg kom fra, blev jeg hurtigt ansat som kompagnichef til rådighed for Hjemmeværnsdistrikt Vejle. Det var to fine kompagnier i Kolding, det ene med planteskoleejer Nøhr, det andet med fuldmægtig Løje som chefer, men nu bestemte Hjemmeværnet, at der skulle oprettes et tredje kompagni, der skulle være et såkaldt »Politikompagni«, og det blev pålagt mig at være chef for dette og samle det nødvendige antal hjemmевærnsmand til kompagniet. I øvrigt blev jeg samtidig valgt til formand for Hjemmeværnsdistrikt Vejles oplysningsudvalg og ansat som afsnitsleder ved Vandel Flyveplads, så det må siges, at jeg fik en »flyvende start«. Stort set hele politistyrken meldte sig til mit kompagni fra unge betjente til politimester Clausen og politikommissær Kleberg. Endvidere flere advokater og mange andre gode borgere, og snart var vi henved 100 mand. Politiasistent Johs. Ladegaard blev min næstkommanderende, og det blev alt i alt enestående fint og aktivt kompagni.

Det mærkedes helt klart, at Kolding var en gammel grænseby, bl.a. så man det på de mange flagstænger ved husene og befolkningens lyst til at hejse flaget. Det ser man ikke så meget på øerne. I Kolding mødte man en helt klar national holdning, bl.a. i hjemmевærnet og i de mange kulturelle foreninger, hvor man ved de stærkt besøgte møder, som en selvfølge og med stor glæde, sang de gamle fædrelandssange.

I Kolding kunne man finde alt, hvad man ønskede

Artiklens forfatter som kompagnichef i Hjemmeværnet med Kolding ådal i baggrunden.

sig af nationale, kulturelle og kristelige foreninger, fine sportsklubber og et stort og fint forlystelseliv. Ingen behøvede at kede sig. Dertil kom, at koldingenserne var meget åbne og udadvendte, og de tog godt imod nye tilflyttere, i modsætning til mange andre byer, hvor tilflyttere først skulle ses an og godkendes af de nok så berømte »syv familier«, der dirigerede det hele. I mange byer kunne man som tilflyttere opleve, at ens børn blev drillede og mobbede i deres nye skole, hvilket var meget ubehageligt. Det skete ikke i Kolding. Børnene var ligeså åbne og venlige som deres forældre, og lærerne modtog de nye børn som et lille frisk pust udefra. Så vore børn befandt sig ligeså godt, som vi gjorde.

En af de nye og spændende ting vi oplevede i Kol-

ding, var bevægelsen »Unge Hjem«, der hveranden måned holdt møde i Missionshuset. Ikke fordi alle tilhørte Den Indre Mission, der kom alle slags mennesker af alle overbevisninger. De var fælles om et, de var unge ægtepar, og de fleste af dem havde små eller mindre børn. Disse møder formede sig som et stort fælles kaffebord med en højt kvalificeret foredragsholder, der talte om aktuelle familieproblemer. Efter kaffen var der munter underholdning af forskellig art, og aftenen sluttede med en kort aftenandagt og en aften-sang. Der blev altid sunget og spillet meget ved møderne.

Efterhånden blev det mig, der stod for underholdningen. Jeg fortalte muntre almuehistorier, sang viser, arrangerede gætteleg, tyve spørgsmål til professoren eller lignende. Ved hvert møde var den store sal fyldt til trængsel. Henvend 400 deltagere var normalt, og altid var der en vældig positiv, god og fornøjelig stemning, hvor alle følte, at de gik »hjem med noget«. Der var lignende arrangementer i mange byer, men få steder med så stor succes som i Kolding. Foruden at underholde i »Unge Hjem«, underholdt jeg også som ulønnet amatørentertainer i mange andre foreninger af national, kristelig eller kulturel art. Det være sig spejdermøder og hos FDF, landboforeninger, husmoderforeninger og meget andet.

Jeg ernærede min familie ved at gøre tjeneste som overtoldassistent ved Kolding Toldkammer, der også dengang var et stort og betydningsfuldt toldkammer med alle slags toldforretninger, så der var virkelig noget at tage vare på og noget at lære.

Jeg gjorde mest tjeneste i kontrollen med forbrugsafgifterne, og det var et stort felt, da der var rigtig mange forskellige store og halvstore virksomheder i Kolding Tolddistrikt, der foruden Kolding omfattede Vamdrup, Vejen og Grindsted. Der var også meget at gøre i Vejerboden og på havnen, hvor der endnu på dette tidspunkt var store udskibninger af levende krea-

turer. Der har igennem generationer ikke været en tolder i Kolding, der ikke vidste alt om den navnkundige kreatureksportør Jens Holm.

Jeg skal ikke her gå i detaljer om min meget interessante og spændende toldtjeneste i Kolding, der endog ofte var meget dramatisk. Alt dette har jeg berettet om i min erindringsbog, som blev udgivet i 1989 af Toldhistorisk Selskab, under titlen »En Tolders Liv«. Sammen med min gode kollega, toldassistent Christian Wegeberg afslørede vi en stor del af Kolding og omegns restauratører, der omsatte »sort øl og spiritus« uden at betale afgift til toldkassen. Deres opfindsomhed var ofte stor og meget raffineret, andre steder primitiv, men durkdreven og effektiv, så vi måtte stadig finde på nye metoder for at opklare svindelen. Tro nu ikke, at de gode Kolding-restauratører var værre end landets øvrige restauratører, det var en »sygdom«, der hærgede det ganske land. Det var bare ikke alle steder, at unoderne blev opdaget.

Det var ofte en stor belastning, når toldvæsenets efterkrav på bøder og afgifter næsten kunne drive de arme mennesker fra hus og hjem. Jeg har skrevet mange ansøgninger for de samme restauratører til Finansministeriet om tilladelse til at afdrage de mange penge, så de kunne redde forretningen og dermed familiens udkomme.

Kolding Gymnasium og Pariser-bazaren

Vor ældste søn Jørn Bro gik på Kolding Gymnasium og var først medarbejder og senere redaktør af gymnasiets skoleblad »Lyset«. Dette skoleblad blev ved en landskonkurrence i oktober 1951 kåret som landets bedste dupliserede skoleblad. »Lyset« blev startet i 1911 af den navnkundige politimester og folketingsmand Vagn Bro, der var Jørns onkel.

I eftersommeren 1953 fortalte Jørn, at lektor Gudrun Hansen (nu Hechmann), på rektor Moseholms initiativ, havde foreslået klassen, at de skulle arrangere

en bazar, for derved at tjene penge til indkøb af instrumenter til gymnasiets orkester.

Det syntes klassen var en strålende ide, og alle var fyr og flamme for at komme igang. Ved en afholdt »brain-storming« kom der så mange gode og festlige forslag, at klassen til sidst ikke kunne overse sagen og alle de deraf følgende problemer. Jeg blev bedt om at hjælpe, da jeg før havde arrangeret bazarer. Naturligvis ville jeg gerne hjælpe og blev så inviteret til et møde hos skolens rektor, Knud Moseholm sammen med et par lærere og elever. Ved mødet blev vi enige om, at jeg i løbet af en otte dages tid skulle komme med et forslag til bazarens opbygning og afholdelse.

Der er som bekendt intet, der kommer af sig selv – med undtagelse af lommeuld – og hvad man end laver, så kræves der en vis ekspertise, og denne ekspertise havde jeg adgang til igennem mine mange venner i Hjemmeværnet, Sct. Georgsgilderne og »Unge Hjem«. Frem for alt gik alle skoleeleverne, deres forældre og lærerne op i sagen med liv og sjæl. Jeg mærkede rigtig hvor populær Kolding Gymnasium, rektor Moseholm og lektor Gudrun Hansen var. Jeg vil desuden gerne nævne min hjemmевærnskammerat, arkitekt Elvers, der havde levet sin barndom i Paris. Han var begejstret ved tanken om at skulle arrangere et rigtig Parisermiljø i gymnasiet, da jeg fortalte ham, at det

var elevernes forslag, at det skulle være en »Pariserbazar«. Elvers fik omgående den fantasifulde teater- og kunstmaler, Thomas Jørgensen med på ideen. Hele gymnasiet skulle indrettes og dekoreres så det lignede et gademiljø fra Paris med fortovsrestauranter og cafeer. Der skulle være teater og gymnastik for damer i gamle dragter, og i pauserne skulle der være 10-øres dans i gymnastiksalen. Der skulle være to store tombolaer, fiskedam, 10 stk. amerikansk lotteri, pølseboder og små beværtninger, hvor man kunne købe drikkevarer, vafler og pandekager, franske kartofler og små retter, og der skulle opstilles boder og parasoller på fortovsrestauranterne. Endvidere spåkene, tryllekunstner, slangetæmmer og meget andet skæg og ballade. Eleverne havde bestemt, at melodien fra filmen »Kærlighedskarrusellen« skulle være kendingsmelodi og spilles hver time.

Så gik turen rundt til grosserer, købmænd og andre for at skaffe lodder til tombolaer og amerikansk lotteri og meget andet godt. Der blev holdt møder med alle »specialisterne«, og sammen med eleverne blev vi enige om, at »Pariser-bazaren« skulle gå over to dage i weekenden den 7. og 8. november 1951. Rektor Knud Moseholm, der var formand for bazar-komiteen og som rektor ansvarlig for det hele, blev underrettet løbende.

Overslaget over opbygningen, som arkitekt Elvers stod for, lød på 5.000 kr. til materialer og andre indkøb, og da vi vidste, at rektor ikke havde én krone at gøre godt med, måtte vi dække dette beløb ind på en eller anden måde. Jeg henvendte mig før mødet til to fremtrædende Kolding-borgere, der hjalp os med en bankgaranti. Herefter gav rektor Moseholm startskuddet til, at arbejdet kunne gå i gang som planlagt.

Arbejdet med »ombygning« af Gymnasiet til Pariserkvarter, opstilling af boder og tombolaer, etablering af de små restauranter m.v. gik som en leg. Mest festligt var der i gymnastiksalen, hvor Thomas Jørgensen arbejdede med alle sine meterlange kulisser med

KOLDING GYMNASIUM

„Petit Paris“

lørdag den 7. november 1953 og

søndag den 8. november 1953

Kl. 15–22

Fra Pariserbazaren på Kolding Gymnasium. Fra venstre fru Asta Laursen, lærerinde fru Ida Munk, fru Herdis Pade og rektor Knud Moseholm.

farvelagte gadebilleder fra Paris. Udbredt på gulvet lå lange papirlærreder, hvor maleren skitserede huse og butikker, træer og lygtepæle, ja, selv en lille hund, der lettede benet. I alle rammerne skrev han, hvilke farver, der skulle lægges på, rødt, grønt, gråt, gult o.s.v., og så lå en flok elever fra 3.G og malede alle farverne på papiret og med et fantastisk flot resultat. Alt så ud som store teaterkulisser, klar til opsætning, og alle morede

sig storartet. Det var virkelig samarbejde i renkultur.

Så kom den store dag, lørdag den 7. november 1953, kl. 16, da dørene til »Pariser-Bazaren« på Kolding Gymnasium blev slået op. Længe før åbningen stod folk i lange rækker og ventede på at komme ind, og mens musikken spillede »Kærlighedskarusellen«, der smøg sig rundt i gymnasiet og tonede ud over pladsen omkring, væltede folk bogstaveligt talt ind som en la-

vine. Så mange endog, at brandinspektøren og politiet stoppede tilløbet og forlangte, at folk skulle lukkes ind i hold. Ved bazarens åbning blev der talt af borgmester Beirholm og rektor Moseholm til de mange gæster, hvorimellem sås en lang række af byens honoratiores. Sikken et liv og sikken en trængsel, alarm, fest og humør. Og bedst af alt, folk købte og købte. Lange køer foran tombolaerne og omkring dem, der solgte lodsedler, trængsel i alle »værtshusene« og foran spåkonens telt, mens musikken spillede og 10-øres dansen fyldte gymnastiksalen.

Bazaren skulle lukke kl. 23, men allerede da klokken var lidt over 21, var alt udsolgt. Der fandtes ikke et lod i tombolaerne og andre steder, alt var udsolgt, end ikke en rød pølse kunne opdrives. Det var jo skønt, men også frygteligt, for bazaren var planlagt til at skulle fortsætte søndag eftermiddag og aften. Kan man aflyse en bazar lørdag aften kl. 21.30 og i givet fald hvordan? Bazarformanden, rektor Moseholm indkaldte på stående fod – og midt på gulvet – til »krise-møde i generalstaben«. Eneste punkt på dagsordenen: »Hvad gør vi nu?« Alle var enige, never give up, på'en igen! Så gik den vilde jagt påny for at få alle hylder og skabe fyldt op igen. Telefonerne kimedede og budstikken gik rundt til købmænd og grosserere af enhver art. Det var jo lørdag aften kl. 22, kunne det lade sig gøre? Alle ville hjælpe, ingen var sure over det sene tidspunkt. Da vi nåede søndag formiddag, var alt fyldt og alt stillet op igen, og alle glædede sig til en ny god dag. Folk væltede igen ind, og da klokken var ca. 22, var alt igen udsolgt, kun gode minder og trætte folk var tilbage i gymnasiet, men 10-øres dansen fortsatte endnu en time eller to. Resultatet var det bedste, man kunne forestille sig. Bazaren gav et nettooverskud på ca. 14.000 kr!

Det var med god grund en glad og stolt rektor, der holdt en lille tale ved en beskeden sammenkomst for »bestyrelsen«. Jeg husker rektors glæde ved, at hele Kolding havde bakket op om skolen. Alle var jo med, alle eleverne og deres forældre og bedsteforældre, læ-

rerkollegiet og mange andre, der intet direkte havde med skolen at gøre. Det var fantastisk. På min »nomadevandring« rundt i landet har jeg aldrig nogensinde oplevet noget lignende. Der var virkelig offervilje og humør.

Bertram Knudsen

Da vi i sin tid fortalte vore venner rundt i landet, at vi nu skulle flytte til Kolding, lød det enstemmigt: »Ih, hvor dejligt, så kan I komme på Saxildhus og spise kringle og kransekage«. Man kunne nemlig ikke sige Kolding uden at sige Saxildhus, og man kunne ikke sige Saxildhus uden at sige Bertram Knudsen.

Den navnkundige konditor, Bertram Knudsen blev en af mine gode bekendte i Kolding. Han kaldte mig »min ven«, men jeg tiltalte ham med »hr. Bertram Knudsen«. Han var en ener, en aristokrat, som man uvilkaarligt bukkede dybt for. Han var en suveræn personlighed, der ikke selv bukkede for nogen, men altid var høflig og beleven og udstrålede kultur og dannelse.

Mit første møde med ham var yderst dramatisk. Det var omkring et rundt bord i selskabslokalerne. Vi var en halv snes mand omkring bordet, alle med dystre miner. Bertram Knudsen, der var noget handicappet efter en alvorlig sygdom, var dengang en ældre herre, og da vi alle sad om bordet, kom han ind. Elegant klædt og støttende sig til en betroet funktionær. Indenfor døren stod han stille et øjeblik og så rundt over forsamlingen. Med bemærkningen: »Nå mine herrer, er alle deltagerne til dette interessante møde ankommet. Ja, så velkommen hver og en« satte han sig til bords og gav ordet til »Hans Majestæts Kongelige Toldvæsen«.

Anledningen til dette møde, hvori deltog foruden Bertram Knudsen, hans advokat, hans statsautoriserede revisor, et medlem af aktieselskabets bestyrelse, der også var næstformand i Provinshandelskammeret, hans to mest betroede funktionærer, toldforvalteren, toldkontrolløren, en toldassistent og undertegnede

dengang overtoldassistent, var, at jeg ved mine kontrolbesøg i firmaets chokoladeafdeling havde fundet betydelige fejl. Firmaet havde betalt for lidt i afgift. Lad mig straks understrege, at Bertram Knudsen intet som helst kendte til disse fejl, da han jo slet ikke selv mere beskæftigede sig med detaljer og regnskab. Jeg gennemgik regnskabet bilag for bilag for den statsautoriserede revisor, hvorefter han udtalte, at det var rigtigt, at der var fejl i regnskabet.

Nu skulle man jo tro, at en retlinet og hæderlig mand som Bertram Knudsen havde slået i bordet, protesteret og måske endda havde sagt en hel masse slemme ord, eller var brudt sammen i sorg og græmelse, som toldvæsenet ofte er ude for i lignende situationer. Men nej, Bertram Knudsen lagde sig tilbage i stolen, så rundt på selskabet, hvorefter han med et stort grin udbrød: »Det er sgu nydeligt, det kan man virkelig kalde et festligt møde. Nu er toldvæsenets folk igennem mange år kommet her og har gennemgået firmaets regnskab sammen med de to kumpaner, der sidder derovre (og så pegede han på sine to mest betroede funktionærer) og hver gang fundet alt i skønneste orden. Halleluja og amen hver gang. Så kommer den nybygger der, hr. Knud Bro og fortæller os, at det hele er ad Wandsbeck til. Det er virkelig et festligt møde, det er sgu nydeligt«, og så fortsatte han: »hvis toldvæsenet, hr. toldforvalter, havde passet deres arbejde, så var denne skændsel aldrig overgået mit firma. Eller om I bare for tre år siden havde sendt bud efter hr. Bro, så var dette aldrig sket«. Derpå udtalte Bertram Knudsen med stor autoritet: »Læg nu alle de triste papirer væk, nu vil vi have lidt plaisir, nu vil vi have kaffe og napoleonskager«. Henvendt til de to funktionærer sagde han: »Inden I skal ud og skrive efter jeres søsters sommerløn, kan I så skaffe kaffe og napoleonskager, så har I da gjort lidt gavn i dag«. Da vi havde drukket kaffen, under Bertram Knudsens gentagne morsomme indslag, sluttede han med følgende: »Så, hr. Bro, kan De nu snarest muligt sende mig en

Restauratør Bertram Knudsen (Foto: Knudsen og Jochumsen).

regning på, hvad jeg skylder Dem, så skal pengene følge dagen efter«.

Dette møde glemmer jeg aldrig. Hverken før eller siden i min lange karriere som toldembedsmand har jeg oplevet noget lignende eller mødt en så suveræn personlighed med en barok humor, der var helt usædvanlig og festlig.

Et par dage efter mødet ringede Bertram Knudsens sekretær over til mig på toldkammeret og meddelte mig, at det ville glæde ham, om jeg kunne afse tid til

at besøge ham samme dag kl. 14. Jeg blev modtaget af Bertram Knudsen i et smukt udstyret lokale. Der var ingen andre til stede, men der stod kaffe og napoleonskager på bordet. Napoleonskager var hans livret, betroede han mig.

Bertram Knudsen indledte mødet med at udtale, at han aldeles ikke var fornærmet på mig, fordi jeg havde fundet fejl i regnskabet, men at han tværtimod syntes, jeg var en god toldembedsmand. Nu fulgte en lang samtale, hvorunder han fortalte mig, at hans far havde været toldassistent i Hejlsminde, og at han selv og hans kone i deres unge år havde startet konditoriet Saxildhus. I begyndelsen brugte de deres dagligstue som serveringslokale, hvor man kunne købe kaffe og kager. Han fortalte videre, at han dermed ville skabe et sted, hvor husmand Pedersen og hans syv børn kunne gå ind og drikke kaffe, når de kom til Kolding, uden at nogen skulle glo på dem. Fra første dag han åbnede sit konditori og bageri, havde han aldrig brugt margarine, men udelukkende smør, og havde derfor som sit forretningslogan: »Det er smør'et, der gør'et«. Han byggede alt op på kvalitet, det bedste af det bedste. En dag kort tid efter, at han var begyndt, sagde hans kone til ham: »Bertram, folk klager over, at priserne er for høje«, men han havde svaret hende: »Min kære ven, er der nogen, der har klaget over kvaliteten? Nå ikke, så skal du ikke være ked af noget«. En anden gang, fortalte han, havde en af byens fine fruer sagt til ham: »Hr. Knudsen, Deres brød er meget dyrt«. Herpå havde han svaret med et venligt smil: »Ja, kære frue, det er rigtigt, men det er også dyrt at leve, og jeg vil gerne leve godt«.

Enhver, der dengang havde boet i Kolding i bare 8 dage, kendte historien om kværlanten, der påstod, at han havde fundet en kakkerlak i et stykke wienerbrød fra Saxildhus. Denne kværlant var styrtet op til sundhedsmyndighederne og havde fremlagt et stykke wienerbrød på bordet med en »indbagt kakkerlak«. Bertram Knudsen blev tilkaldt til forhør om denne

skandale og fik dette klare bevis fremlagt. »Nå det der. Lad mig se«. Så tog han brødet i hånden, vurderede det nøje, brød den påståede kakkerlak af, tog den i munden, smagte og vurderede og sagde så: »Sludder og vrøvl, det er en rosin, og den smager aldeles fortræffeligt. Var der andet mine herrer. Nå ikke, farvel og tak«. Sagen faldt dermed.

Måske er det ikke så mange, der kender Bertram Knudsens batalje med Koldings tyske pladskommandant under den 2. verdenskrig. Denne historie fortalte Bertram Knudsen mig også under et af vore små møder.

Bertram Knudsen kunne ikke lide, at de tyske soldater kom på Saxildhus. Imidlertid skete det under besættelsen, at den tyske kommandant ville afholde en fest i Saxildhus' smukke selskabslokaler. Det passede ikke Bertram Knudsen, men han kunne jo ikke nægte dem adgang til et offentligt lokale. Som nogen måske kan erindre, ville Bertram Knudsen ikke have musik og dans i sine lokaler. Han ville f.eks. heller ikke have mandlige tjenere, men kun kvinder som servitricer, og disse skulle have langt hår med opsat frisure. Ingen tant eller fjas med pagehår eller vindblæst frisure. Da nu alle tyskerne var ankommet, kom der også et orkester og ville ind for at musicere under festmiddagen, men de gjorde regning uden vært. Bertram Knudsen modtog dem ved døren og meddelte dem, at de ikke kunne komme ind, da der ikke måtte spilles musik i hans lokaler. Bykommandanten var rasende, men orkesteret var gået hjem, og værten var ikke til stede.

Næste dag kom kommandantens adjutant ned til Bertram Knudsen med ordre om, at han straks skulle følge med op til kommandanten, for at afgive forklaring på, hvorfor han havde smidt hans orkester på porten. »Nå, orkestret min gode mand. Hils Deres chef og sig, at jeg ikke er vred på ham mere, han kunne jo ikke vide, at det er forbudt at spille musik i Saxildhus' selskabslokaler. Der er således ingen grund til at holde møde om den sag, farvel!« Igen et eksempel på Ber-

Saxildhus, Konditor og Restaurant, Kolding.
Restauranten på Saxildhus.

tram Knudsens mod og koldblodighed og humoristiske sans.

Vi i min lille familie mindes ofte, at vi, når vi rigtig skulle flutte os søndag morgen, gik ned på Saxildhus' fortovsrestaurant og nød husets overdådige og lækre morgenkomplet, hvis der ellers var plads at få. Jeg erindrer også, at folk kom langvejs fra kørende i bil til Kolding for at købe kager med hjem til eftermiddags-

kaffen eller nyde den på stedet. En stor restaurant i Paris fik endog sendt de berømte kranssekager derned, når der rigtig skulle afholdes gallafester. »Det er smør'et, der gør'et«, som Bertram Knudsen sagde.

Det var med stor vemod, at vi efter fire gode år i Kolding i 1954 måtte rejse videre, da jeg blev udnævnt til toldkontrollør i Inspektoratet for Øl- og Spiritusbeskatningen i København.